

EESTI MAAÜLIKOOL

Metsandus- ja maaehitusinstituut

Kristjan Sepp

**EESTI VÄIKEMETSAOMANIKE KOHASEOTUSE
KVALITATIIVNE ANALÜÜS**

**QUALITATIVE ANALYSIS OF SMALL-SCALE FOREST
OWNERS PLACE ATTACHMENT IN ESTONIA**

Magistritöö

Metsamajanduse õppekava

Juhendaja: Priit Põllumäe, *PhD*

Tartu 2019

Eesti Maaülikool Kreutzwaldi 1, Tartu 51014		Magistritöö lühikokkuvõte	
Autor: Kristjan Sepp		Õppekava: Metsamajandus	
Pealkiri: Eesti väikemetsaomanike kohaseotuse kvalitatiivne analüüs			
Lehekülgi: 34	Jooniseid: 2	Tabeleid: 2	Lisasid: 1
Osakond:		Metsakorralduse ja metsatööstuse õppetool	
Uurimisvaldkond:		Metsapoliitika (erametsandus)	
Juhendaja:		Priit Põllumäe	
Kaitsmiskoht ja aasta:		Tartu 2019	
<p>Metsasektori kirjeldamisel on olulise tähtsusega indikaator metsamaa omandiline kuuluvus. Tavaliselt jaotatakse metsmaad vaid riigi- ja erametsaks, kuid metsade kasutamise täpsemal vaatlemisel selgub, et erametsaomandi puhul võib jagada käitumismustrite alusel alamgruppidesse. Kuna suur hulk erametsaomanikke on eraisikud, siis erinevates uuringutes tuleks keskenduda peamiselt füüsilisest isikust väikemetsaomanikele.</p> <p>Töö eesmärk on selgitada füüsilisest isikust erametsaomanike kohaseotuse aspekte. Töös kasutatakse kvalitatiivseid sisuanalüüsi meetodeid. Andmete kogumiseks viidi läbi neliteist pool-struktureeritud intervjuud metsaomanikega. Intervjuud lindistati omanike nõusolekul ning transkribeeriti MS Word programmis. Antud intervjuusid võrreldi varasemate uurimustega.</p> <p>Analüüsist selgus, et kohaseotust tugevdavad mitmed asjaolud nagu metsaomanike identiteet ja sõltuvus. Metsaomand on tihti oluline ajaloolis-perekondlikel või majanduslikel põhjustel. Majanduslikud põhjused on ennekõike seotud metsamaterjali ja puiduga sh. küttepuudega, aga suuresti ka metsa kui tagatisvaraga. Need aspektid mõjutavad sealjuures ka otsuseid mis puudutavad metsamajanduslike tegevusi.</p>			
Märksõnad: erametsandus, kohaseotus, identiteet, kvalitatiivne analüüs			

Estonian University of Life Sciences Kreutzwaldi 1, Tartu 51014		Abstract of Master's Thesis	
Author: Kristjan Sepp		Curriculum: Forest management	
Title: Qualitative analysis of small-scale forest owners place attachment in Estonia			
Pages: 34	Figures: 2	Tables: 2	Appendixes: 1
Department:		Chair of Forest Management Planning and Wood Processing Technologies	
Field of research:		Forest policy (private forestry)	
Supervisors:		Priit Põllumäe	
Place and date:		Tartu 2019	
<p>When describing the forest sector, the ownership structure of forestland is one key indicator. Often forestland is only divided into state and private forests, but when looking at the use of forests more precisely, private forest ownership can be further divided into subgroups based on e.g. behavioral patterns. While a large number of private forest owners are private individuals, studies should focus mainly on these small-scale forest owners.</p> <p>The aim of the work is to clarify the aspects of place attachment of private forest owners. Qualitative content analysis methods are used in this study. Fourteen semi-structured interviews with forest owners were conducted to collect the data. Interviews were recorded with the consent of the owners and transcribed in MS Word. These interviews were compared with previous studies.</p> <p>The analysis showed that there are a number of factors that strengthen place attachment. These are the <i>identity</i> and <i>dependence</i> of the forest owners. Forest ownership is often important for historical, family or economic reasons. The economic reasons are primarily related to timber, incl. firewood, but also largely with forest being as a collateral asset. These aspects also affect forest owners' decisions concerning forest management.</p>			
Keywords: private forestry, place attachment, identity, qualitative analysis			

SISUKORD

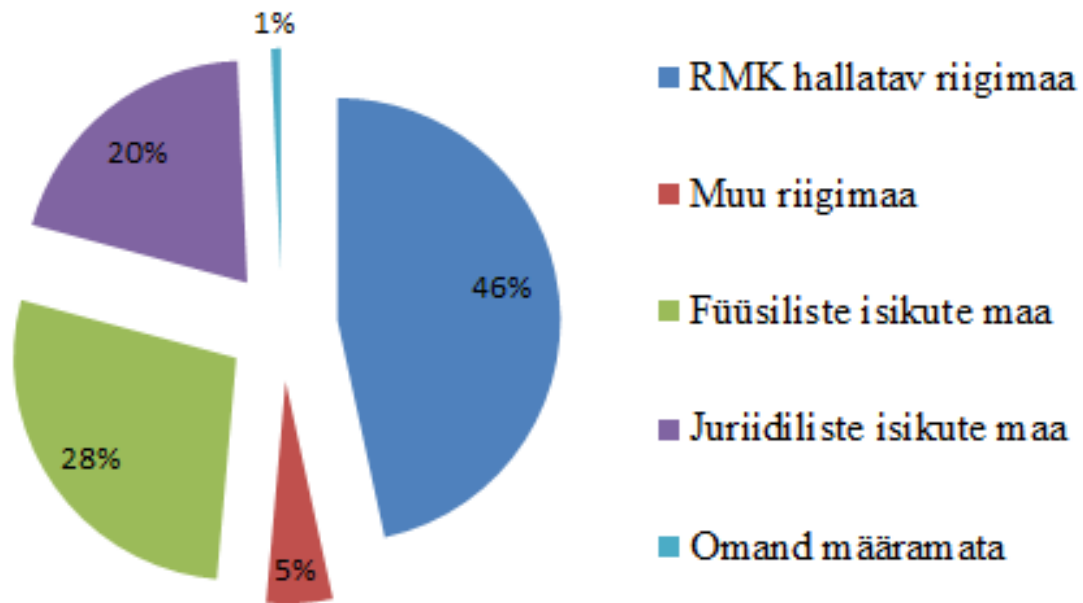
SISSEJUHATUS	5
1. KIRJANDUSE ÜLEVAADE	8
1.1. Erametsaomandi ajalooline kujunemine	8
1.2. Kohaseotus	9
2. MATERJAL JA METOODIKA	12
3. TULEMUSED	14
3.1. Seos metsaga läbi sõltuvuse, majanduslik aspekt	14
3.1.1. Mets kui tagatis	14
3.1.2. Mets kui puidu allikas	18
3.2. Seos metsaga läbi identiteedi, mittemajanduslik aspekt	19
3.2.1. Perekondlik-ajalooline roll	19
3.2.2. Perekondlikult uue väärtuse loomine	21
4. ARUTELU	24
KOKKUVÕTE	27
KASUTATUD KIRJANDUS	29
LISAD	31
LISA 1. INTERVJUU JUHIS	32

SISSEJUHATUS

Metsasektori kirjeldamisel on olulise tähtsusega indikaator metsamaa omandiline kuuluvus. Tavaliselt jaotatakse metsmaad vaid riigi- ja erametsaks, kuid metsade kasutamise täpsemal vaatlemisel selgub, et erametsaomandi puhul võib jagada käitumismustrite alusel alamgruppidesse. Põhjusi eristuvateks käitumismustriteks on mitmeid: metsa omanike väärtushinnangud, teadmised, kogemused, raievõimalused, vajadused ning alamgruppide käitumist erinevalt suunavad seadused nagu näiteks tulumaksuseadus ja metsaseadus. (Keskkonnaministeerium 2015)

Viimastel aastatel on toimunud erametsaomandi struktuuris muutused (Keskkonnaministeerium 2015). Varasemad uuringud on vaadelnud ennekõike just metsaomanikku ning tema väärtuseid ja eesmäärke (Põllumäe *et al.* 2014a), aga mitte seost omaniku ja tema omandi vahel. Samuti on vähe teostatud Eestis kvalitatiivseid uuringuid metsaomandi kohta (Põllumäe 2015). Eesti näol on tegemist sotsialismijärgse ühiskonna ajastuga, mil avalikkuse kaasamine kohalikes kogukondades ei ole kuigi pädevalt organiseeritud. Mõistmaks paremini seoseid omaniku ja omandi vahel, lähtuti antud töös kohaseotuse teooriast (Uusna 2015).

Suur hulk metsaressursist on läinud paljudes Ida-Euroopa riikides viimasel ajal just eraomandisse. Eesti metsa omand jaotub riigiomandiks ja eraomandiks. Riigi omandis on 1 017 716 hektarit ja eraomandis on 955 817 hektarit ning 9130 hektarit munitsipaal- ja muud avalik-õiguslike isikute metsamaad (Keskkonnaagentuur 2018). Kokku on terves Baltikumis ligikaudu 6,1 miljonit elanikku ning nende seas on ligikaudu pool miljonit erametsaomanikku. Nende poole miljoni erametsaomaniku metsaomand moodustab kogu Baltikumi metsavarust umbes 45% (Põllumäe 2015). Seetõttu on erametsaomanike otsustel väga suur mõju metsaressursside kasutamisele ja kaitsmisele.

Joonis 1. Metsaomandi struktuur statistilise metsainventuuri (SMI) alusel (allikas: Keskkonnaagentuur 2019); autori koostatud.

Kui erametsade majandamine on olnud heitlik, siis riigimetsade majandamine on olnud tsentraalselt ja riiklikult korraldatud ning võrdlemisi stabiilne. Probleeme on ette tulnud metsade tagasihoidliku uuendamisega (Urberl-Piirsalu ja Bäcklund 2009), aga teisalt ka küllaltki passiivse metsakasutusega (Põllumäe *et al.* 2014a). Keskmisest suuremate erametsaomanike puhul pole need probleemid kuigi aktuaalsed, kuna valdavalt on viimased just metsamajandusele spetsialiseerunud. Seevastu paljudel väikemetsaomanikel puuduvad vastavad erialased teadmised, et metsakasvatuslikke otsuseid vastu võtta. Eelnevalt mainitud probleemide üheks võimalikuks lahenduseks võiks olla kuulumine metsaühistusse, aga see pole väikemetsaomanike seas kuigi laialt levinud (Põllumäe *et al.* 2014b). Viimased uuringud on näidanud, et väikemetsaomanike arv on Eestis (näiteks Keskkonnaministeerium 2015), aga ka Euroopas laiemalt (Wiersum *et al.* 2005) suurenenud ja väikemetsaomand on veelgi kallustatum. Eelkõige Euroopa Liidu liikmesriikide eeskujul tuleb ka Eesti metsaomanike seas edendada metsanduslikku ühistegevust. Paraku on aga vähe teada väikemetsaomanike omandi sõltuvusest ja omandi identiteedist. Põhjalik info indiviidi seotusest omandiga annab asjakohase informatsiooni omaniku võimalikust käitumismustrist enda metsaga.

Käesolev kvalitatiivne uurimus annab ülevaate aspektidest, mis mõjutavad sidet omaniku ja omandi vahel. Töö üldiseks eesmärgiks on selgitada füüsilisest isikutest erametsaomanike kohaseotuse aspekte - sõltuvust ja identiteeti. Töös keskendutakse järgmistele spetsiifilisematele küsimustele:

- 1) Millised tegurid tugevdavad erametsaomanike kohaseotust;
- 2) Milles täpsemalt väljenduvad kohaseotuse aspektid nagu sõltuvus ning identiteet.

1. KIRJANDUSE ÜLEVAADE

1.1. Erametsaomandi ajalooline kujunemine

Eesti metsanduse omandi suhteid saab piiritleda viite erinevasse etappi. Need viis etappi on uuemast ajast ehk 19. sajandist. Enne 19. sajandit olnud etappe võib pidada meie talumetsanduse kesiseks arenguks. Antud viiest etapist esimene etapp ulatub 19. sajandi keskpaika, kus omandistruktuuri iseloomustab suureraomandi domineeriv seisund ning tagasihoidlik riigi osa. Teine etapp sai alguse 19. sajandi keskpaigas reformidega. Sellel ajal sai kiire alguse talumaade päriseks ostmine. Siiski suuromand säilitas absoluutse valitseva seisundi. Kolmas etapp on esimesest Eesti Vabariigi ajast. Ilmekas omandisuhete ümberkorraldamine toimus aastatel 1918-1940. Omandisuhete ümberkorraldamise tulemusel läks riigiomandisse ligi 80% Eestimaa metsadest. Metsamajanduses jäi valitsevaks riiklik suurmajandus, kuigi talumetsade osakaal suurenes. Neljas etapp Eesti erametsaomandi ajaloolises kujunemises sai alguse 1940. aasta okupatsiooniga. Neljas etapp, kus kogu maa kuulus riigile ning metsamaa majandajad olid riigi metsandusorganisatsioonid ning talude sundkollektiviseerimisega asutatud ühismajandid. Ajajärk, mis sai oma lõpu 1992. aastal, just aasta pärast Eesti taasiseseisvumist, saab rääkida ainult suurtootmisest. Kuna toimus üleminek ühelt majanduskorralt teisele ei saa lugeda aastaid enne taasiseseisvumist eraldi perioodiks, vaid pigem ülemineku ajaks. Viies etapp sai alguse taasiseseisvunud Eestis 1992. aastal, mil toimus püüd taastamiseks maaomandit, mis oli esimese Vabariigi ajal. Viienda etapi eesmärk oli viia suurem osa metsamaast eraomandisse. Taasiseseisvumise aja algust võib lugeda ka segasteks aegadeks. Eestis toimusid mitmed struktuurilised arengud – vahetus valuuta, algas maareform ning vahetus kogu riigivõim. Samuti algas metsade tagastamine. Esimesed kodanikud, kes metsamaa tagasi said, olid sel ajal just talunikud. Eesti Talumetsa Liit loodi esimese organisatsioonina aastal 1992. Edasi arenes jõudsalt organisatsiooniline tegevus. 1994 korraldati Eesti Talumetsa Liit ümber Eesti Erametsaliiduks. 1995. aastal loodi Eesti-Soome ühisettevõtte – AS Eramets. Päevakorda tuli majandusliku tegevuse kõrval aina enam ka metsaomanike koolitamine. (Aitsam 2010)

Taasiseseisvunud Eesti esimestel aastatel oli 3% kogu metsamaast eraisikute käes (Meikar, Etverk 2000). Täna on Eestis hinnanguliselt ligi 110 000 erametsaomanikku, kelle seas on 95% füüsilised isikud ja 5% juriidilised isikud. Keskmine suurus Eesti erametsaomandil on 6,42 hektarit füüsilistel isikutel ja 65,7 hektarit juriidilistel isikutel (Keskkonnaministeerium 2015).

Metsaomanike abistamiseks, kes elavad oma metsadest eemal või kellel puuduvad erialased teadmised, on loodud metsaühistud. Metsaühistu on *„mittetulundusühing või tulundusühistu, mille põhikirjakohane tegevus on metsa majandamine ning mille liikmed on füüsilised või eraõiguslikud juriidilised isikud, kellel on metsamaa“* (Metsaseadus 2006). Praeguseks kuulub metsaühistutesse üle 10 000 ehk umbes 10% Eesti erametsaomanikest (Aun 2016). Ühistuga saab liituda iga metsaomanik, kes tunneb, et tal on metsanduslikku abilist vaja. Metsaühistute spetsialistidel on pidev ülevaade puiduturul toimuvast. Lisaks sellele teavad nemad erinevatest riiklikest toetustest ja kõigest muust, mida võib metsaomanik oluliseks pidada (SA Erametsakeskus 2019).

1.2. Kohaseotus

Kohaseotus on kontseptsioon, mis koondab suhted inimese ja omandi vahel ühtseks terviklikuks raamistikuks, mis võimaldab nende omandiga luua struktureeritud analüüsi (Scannell, Gifford 2010). Tervikliku raamistiku olemasolu annab asjakohase informatsiooni just metsaomanike käitumismustri üle, mis on seotud nende omandiga.

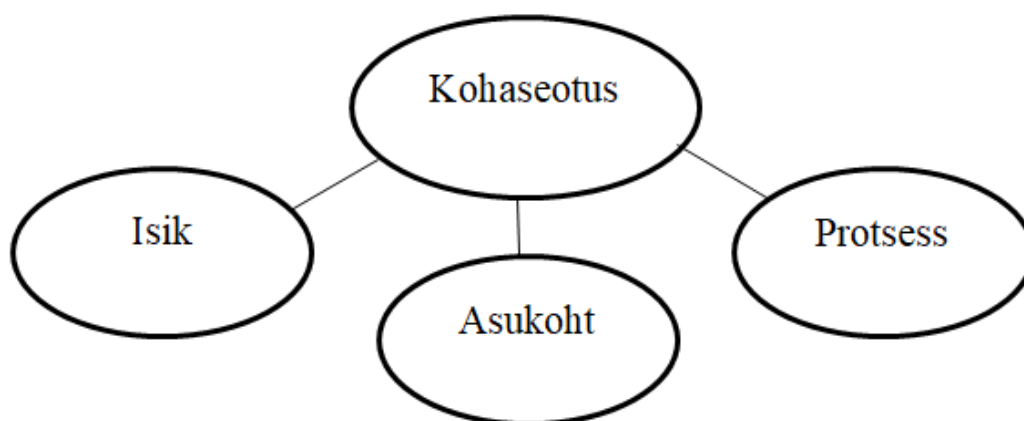
Koha dimensioonid või kohaseotus on tavaliselt jaotatud erinevateks tasanditeks (Jorgensen, Stedman 2001), millest peamine on sotsiaalsel tasandil kohaseotus. Inimesed on seotud kohtadega, mis soodustavad sotsiaalsete suhete ja grupi identiteeti. Kohaseotus on tugevam sotsiaalsel tasandil kui seda on füüsilisel tasandil (Hidalgo, Hernandez 2001).

Kohaseotuse mõte on sisuliselt mitmekülgne kontseptsioon, mis koosneb inimeste kohapealsete suhete kompleksist (Lin, Lockwood 2014). See on side üksikisiku või rühma ja konkreetse koha vahel (Scannell, Gifford 2010). Mõiste on tavaliselt seotud indiviidi emotsionaalse seotusega konkreetse kohaga. Näiteks Russell ja Ward (1982) ref Williams *et al.* (1992) kirjeldasid seda kui *„geograafilise keskkonna ühtsust“*, mida üksikisik tajub psühholoogilisel tasandil. Steele (1981) ref Williams *et al* (1992) nägi seda siiski rohkem

kui protsessi, kus inimene kombineerib oma kogetu asukohaga, luues sisuliselt omale asukoha, mis tegelikult ei eksisteeri (Williams *et al.* 1992). Olenemata erinevatest kontseptsioonidest on paljud teadlased võtnud kohaseotuse kokku sotsiaalsete, emotsionaalsete ja füüsiliste vormide kombinatsioonina (Scannell, Gifford 2010).

Näiteks Brown, Werner (1985) ja Stedman (2003) on kohaseotuse ja -identiteeti sünonüümidenä käsitlenud. Teisest küljest pidas Lalli (1992) eelnevat viimase allkomponendiks. Mõned autorid (Jorgensen, Stedman 2001) on kirjeldanud kohaseotust koha tunnetuse alamkontseptsioonina, koha sõltuvuse ja koha identiteedina (Scannell, Gifford 2010), samas kui teised on eristanud kohapealse sõltuvuse kohast (Lin, Lockwood 2014).

Üks lähenemistest kohaseotusele on „Isik-protsess-koht” (Scannell, Gifford 2010) raamistik. See konkreetne raamistik püüab esile tõsta kohaseotuse kontseptsiooni mitmedimensioonilisust. Sellest esimene dimensioon oleks inimene. Selles toimub kohaseotus nii individuaalsel kui ka grupi tasandil. Teine dimensioon näitab kombinatsiooni psühholoogilistest protsessidest, mis avalduvad sellistes kohtades nagu mõjutamine, tunnetus ja käitumine. Kolmas dimensioon puudutab objekti, mille poole kohaseotus on moodustunud. Selles dimensioonis uuritakse kohaomadusi, näiteks asukoha olemust ja selle asukoha spetsiifilisi elemente, mis on muutunud just kui kinnisideeks (Scannell, Gifford 2010).

Joonis 2. „Isik-protsess-koht” raamistik (allikas: Scannell & Gifford 2010); autori koostatud.

Kohaseotus tekib inimesel, kes on kindla asukohaga emotsionaalselt seotud. Manzo (2005) on öelnud, et: „*See ei ole pelgalt koht, mis on tähtis, vaid pigem on tähtis, millised emotsionaalsed sidemed on kohaga*“. See võib hõlmata isikliku arengu, eesmärkide ja kogemuste realiseerimist (Scannell, Gifford 2010). Grupitasandil tähendab see sümboolset tähendust, mis on seotud kindla asukohaga (Low 1992). Need tähendused on tulnud ajaloolistest sündmustest, religioossetest kultuurilistest taustadest ja teistest kogemustest, mida jagatakse rühma liikmetega ja mis aja jooksul saavad pärandiks tulevastele põlvetele (Scannell, Gifford 2010).

2. MATERJAL JA METOODIKA

Käesolevas magistritöös kasutatakse väikemetsaomanike kohaseotuse kirjeldamiseks kvalitatiivset sisuanalüüsi. Kvalitatiivne sisuanalüüs on teadusliku uurimise meetod, kus andmed kogutakse uuritava tunnuste kirjeldamise läbi (Kalmus *et al.* 2015). Andmete kogumiseks viidi läbi neliteist pool-struktureeritud intervjuud erinevate erametsaomanikega. Intervjueeritavad metsaomanikud leiti läbi isiklike kontaktide või läbi mõne informaatori (metsaühistu). Metsaomanike käest uuriti nende metsaomandiga seotud aspekte - kus mets asub, kaua eraomandis olnud, kuidas mets saadi, kas, millised ning kuidas töid teostatakse jne. Intervjuu juhis (lisa 1) töötati välja COST FP1201 projekti FACEMAP (*Forest Land Ownership Change in Europe: Significance for Management and Policy*) raames, kus osales käesoleva lõputöö juhendaja.

Intervjuud metsaomanikega lindistati nende endi nõusolekul ning transkribeeriti MS Word programmis. Intervjuude keskmine pikkus oli üks tund. Rakendades kodeerimist, identifitseeriti temaatilise analüüsi käigus metsaomanike omandi *sõltuvuse* ning teisalt *identiteediga* seotud aspekte. Selline jaotus on tehtud lihtsustatud eeldusel, et esimene kirjeldab pigem kohaseotuse füüsilisi aspekte ning teine emotsionaalseid (Manzo 2005). Temaatiline analüüs erineb teistest analüüsi meetoditest, kuna see otsib iseloomustavaid mustreid kvalitatiivsest materjalist (Brown, Clarke 2006). Kodeeritud fraasid kirjutati välja MS Exceli programmi ning igale fraasile omistati oma kood. Iga fraasi järgi MS Exceli programmi reas tehti vastav märge, kas tegemist on sõltuvuse või identiteediga. Mõnel juhul oli fraasil nii sõltuvuse kui ka identiteedi tunnused. Temaatilises analüüsis vaadeldi lisaks eelpool mainitud uurimisküsimustele ka metsaomanike interpretatsioone. Sõltuvuse ja identiteedi all tuvastatud fraasid kategoriseeritakse omakorda mõlemal juhul kaheks alamkategoriaals. Metsaomanike valikul on arvesse võetud strateegilise valimi (tabel 1) põhimõtteid, mille puhul on valitud metsaomanikud uuritava teema seisukohalt homogeensete ja heterogeensete tunnuste kombineerimise teel (Kalmus *et al.* 2015).

Tabel 1. Intervjueeritud metsaomanike üldiseid näitajaid

Intervjuu number	Sugu	Vanus (a)	Kinnistute arv	Metsa pindala (ha)	Omanik aastast	Elukoha kaugus kinnistust (km)	Metsa-ühistu liige
MO1	Mees	22	1	8	2014	40	Ei
MO2	Naine	28	8	20	2008	55	Jah
MO3	Mees	32	1	18	2013	35	Jah
MO4	Mees	62	2	3	2013	33	Ei
MO5	Naine	46	1	14	2008	237	Jah
MO6	Mees	39	1	18	2008	25	Ei
MO7	Mees	55	4	5	1993	2	Ei
MO 8	Naine	54	1	4	2006	5	Ei
MO 9	Mees	81	1	9	1994	51	Jah
MO 10	Mees	53	1	30	2003	260	Ei
MO 11	Naine	59	1	3	2015	33	Jah
MO 12	Naine	60	2	25	1991	53	Jah
MO 13	Naine	56	1	7	2000	130	Jah
MO 14	Naine	49	1	4	1991	233	Jah

Nimelt tagab valimi homogeensus teatud tunnuste osas uurimisobjektide sisuka võrreldavuse analüüsis. Valimi heterogeensus teiste tunnuste osas tagab aga uuritava materjali mitmekesisuse (Kalmus *et al.* 2015). Antud töös väljendub homogeensus metsaomanike staatuses (füüsilised isikud) ning nende metsaomandi suuruses (keskendatud on väiksema metsaga omanikele). Heterogeensus väljendub aga metsaomanike motiivide ja eesmärkide mitmekesisuses (Põllumäe, Sepp 2017).

3. TULEMUSED

3.1. Seos metsaga läbi sõltuvuse, majanduslik aspekt

3.1.1. Mets kui tagatis

Mitmed metsaomanikud on intervjuudes välja toonud, et nende jaoks on üheks sõltuvuse mõõdetavaks aspektiks on mets kui tagatis. Metsa kui tagatise all on mõeldud sissetuleku allikat, pensionifondi, „trumbi ässa“, tagatist ning kindlustunnet kui peaks midagi juhtuma, (tabel 2) küsitletavatest on oma vastustes kinnitanud, et mets on neile majanduslikult oluline vara.

Tabel 2. Intervjuude tulemused

Intervjuu number	Sõltuvus		Identiteet	
	Tagatis	Metsamaterjal	Perekondlik-ajalooline	Perekondlikult uue väärtuse loomine
MO1	Jah	Jah	Jah	Ei pea oluliseks
MO2	Jah	Jah	Jah	Jah
MO3	Ei	Jah	Ei pea oluliseks	Jah
MO4	Jah	Jah	Jah	Ei pea oluliseks
MO5	Jah	Ei pea oluliseks	Jah	Jah
MO6	Jah	Jah	Ei pea oluliseks	Jah
MO7	Jah	Jah	Ei pea oluliseks	Jah
MO 8	Jah	Jah	Jah	Jah
MO 9	Ei pea oluliseks	Jah	Ei pea oluliseks	Jah
MO 10	Jah	Ei pea oluliseks	Jah	Ei pea oluliseks
MO 11	Jah	Jah	Jah	Ei pea oluliseks
MO 12	Jah	Ei pea oluliseks	Jah	Ei pea oluliseks
MO 13	Jah	Ei pea oluliseks	Jah	Jah
MO 14	Jah	Ei pea oluliseks	Jah	Jah
Esinemine (%)	85%	64%	71%	64%
Esinemiste arv	12	9	10	9

Metsaomanik nr. 1 on tugev omandi sõltuvus. Intervjuus ta sõnas, et oma viimaste aastate jooksul oma metsas tööl käinud mida saab liigitada ka omandi identiteedi alla ning uurinud mitmete toetuste kohta, mida erametsaomanikele pakutakse. Metsaomanikul ei ole plaanis oma metsa müüa, kuid vajadusel müüks metsast raie käigus lõigatud materjali. „*Sealt on materjali müügiks maha võetud, küttepuid ja maa müügiplaan pole.*” Omanik sõnas ka, et tema jaoks annab metsaomand vajaliku kindlustunde ja tagatise, kui peaks midagi juhtuma. Samuti soovib metsaomanik võimaluse korral suurendada oma metsamaa pindala.

„Annab kindlustunde, et mul on tagatis olemas, kui midagi peaks juhtuma. Kui peaks näiteks raha puudus olema või tervisega juhtub midagi.“ (MO1)

Metsaomanik nr. 2 on soov oma metsast saadud materjalist omale maja ehitada. Metsaomanik on oma vanematelt metsamaa pärandina saanud ning see annab talle olulise tagatise, kui peaks midagi juhtuma. Vanematelt on õpetatud, et mets on väärtus, mida ei müüa. Välja toodud aspekt näitab ka omandi identiteeti. Metsaomanik tõi välja ka , et mets on kui „*trumbi äss tänapäeva kapitalistlikus maailmas, kus kõik baseerub rahale*“. Samuti näeb metsaomanik nr. 2 metsas oma pensionifondi ning sissetuleku allikat.

„Aga ma saan märkimisväärse tulu, mis on võrreldav praeguse sissetulekuga. Ilmselt tuleks vaadata oksjoneid, et proovida isegi laieneda. Saan võtta uusi riske, sest kui kõik läheb, siis mets on mul ikka alles.“ (MO2)

Metsaomanik nr. 3 ei pea oma metsa otseselt tagatiseks. Tema ostis omale maakodu, kus oli mets ümber. Maakodu ostu hetkel oli metsamaa teisejärguline, oluline oli linnast eemale saada. Kuid intervjuust kumab läbi majanduslik aspekt, kus omanik räägib metsauuendamisest, mida võib liigitada ikkagi tagatise aspektiks.

„Saime sealt natuke raha. Suuremad puud kütteks ja väiksemad hakkeks, et vast saab mingit väikest tulu ka. Et lõpuks ikka plussis, mitte miinuses.“ (MO3)

Metsaomanik nr. 4 on sõltuv enda omandist. Vaba aja tekkides veedab aega oma maakohas, kus ka asub metsamaa. Samuti võib intervjuust välja lugeda ka majandusliku aspekti, kus metsaomanik hoiab oma metsa tagatiseks „*maa ei kaota kunagi oma väärtust*“. Metsaomanik saab metsast peamiselt küttepuid, kuid kui materjali kvaliteet on piisavalt hea, siis ka müüb seda.

„Küttepuud on maantee kraavis, teen vast oma tarbeks ära. Viimasest ringist sai kaske ka ikka. Kaske sai koorma täie ära saadetud...2014 kevad uuendasin.” (MO4)

Metsaomanik nr. 5 peab oma metsa tagatiseks. Samuti on ta öelnud, et mets on tema jaoks kui pensionisambaks. *„Mingis mõtted on ka selline pensionisammas nagu rahvapäraselt.”* Metsaomanikul ei ole plaani oma metsa müüa, kuid intervjuust kumas läbi aspekt, et kui midagi peaks juhtuma ning raha on vaja, siis tuleb müüa. Metsaomanik on sõltuv oma metsamaast.

„Kui on kehvad ajad, siis saab midagi võtta.” (MO5)

Metsaomaniku nr. 6 omandi sõltuvuseks on maakodu lähedus ning metsasaadused nagu küttepuu, seened ja marjad. Metsaomanik ei pea oma metsa tagatiseks.

Metsaomanik nr. 7 peab oma metsa mingil määral tagatiseks. Temal on metsast tähtsamal kohal karjamaa. Mets on temal majanduslikuks tagatiseks, kui peaks tekkima soov karjamaad laiendada.

„Kui on vaja, et põllumaad osta, siis müüd ikka metsamaad.” (MO7)

Metsaomanik nr. 8 omandi sõltuvus on majanduslik. Mets on ikkagi tagatiseks, kui peaks raha vaja minema. Metsaomanik on öelnud, et tema metsa väärtus läks ainult halvemaks ning samuti tekkis majanduslikult keerukas olukord ning seetõttu teostati metsas raie. Pärast raiet tegeleb metsaomanik uue metsa kasvatamisega.

„No üks häda oli see, et raha oli vaja. Et ma pigem ei arvestanud seda materiaalse väärtusega. Ma nagu mõtlesin, et ta on tagavaraks, nagu väärtus. Kui on vaja, siis ükskord.”(MO8)

Metsaomanik nr. 9 intervjuust ei peegeldu, et metsaomanikul oleks mets kui tagatis allikas. Pigem on metsaomanikul soov mets korda teha ning parandada oma järeltulijatele.

Metsaomanikul nr. 10 on veidi kaugem side omandiga kui teistel metsaomanikel. Nimelt tema mets asub kodust 230 kilomeetri kaugusel. Sellegipoolest peab metsaomanik oma metsa kindlustundeks, et kunagi ei tea mis võib juhtuda. Tema on saanud metsa pärandusena ning soovib oma lapsele edasi pärandada, aga kui tekib majanduslikult raske olukord, siis on ta valmis oma metsa müüma.

„Muidugi või kui on elu teeb või toob kui vaja kogu kupatus maha müüa, siis no vahet pole onju. Kui nüüd elu sunnib, siis müüks, aga kui ei sunni, siis ei müü.“ (MO10)

Metsaomaniku nr. 11 omandi sõltuvus on suuresti tulnud tema isast, kes on talle eeskujuks. Kuna metsaomaniku isale on mets ääretult tähtis, siis *„tänu temale pean ka mina seda oluliseks“*. Samuti on ka vähemal määral metsal majanduslik sõltuvus, et kui tõesti on vaja metsa müüa, siis ka seda tehakse.

„Puid, mis on küpsed, maha võetud ja müüdnud sel kevadel.“ (MO11)

Metsaomaniku nr. 12 omandil on majanduslik sõltuvus. Mets on tema jaoks tagatis, mida müüa, kui peaks tekkima vajadus. Majanduslik sõltuvus peegeldub omandist, kui on vaja midagi suuremat omale soetada.

„Tütrel pilli vaja ja kuna ta ütles, et nii hea pill, et elu lõpuni temal tolle nimel olin nõus, aga noh ma siis ka ütlesin, et mõtle hästi järgi. Võib-olla metsa raha eest otstarbekam hoopis maja osta.“ (MO12)

Metsaomanik nr. 13 peab oma metsaomandit väga tähtsaks ning kindlasti ei plaani seda müüa *„ja raha vaja ei ole“*. Tema jaoks on metsamaa kui kinnisvara ning see tekitab turvatunnet. On oluline, et mets kasvaks ja omanikul on kindel eesmärk, et *„sa pead seda metsa majandama“* ning see jääks tulevastele põlvkondadele. Kuna mets sai raieküpseks, siis teostas metsaomanik raie. Metsaomaniku jaoks on metsamaa ka kui investering tulevastele põlvedele.

„Ma nägin, et see oli nagu südametunnistuse asi, et kui ma tõesti teda maha võtan, sinna läheb kohe uus peale, et vanavanaisa, kes oli mul ka metsavaht, ei peaks mõtlema, et mets löödi laiaks ning las see siis ise tegutseb.“ (MO13)

Metsaomanik nr. 14 jaoks on metsamaa tagatiseks nii endale kui oma lastele. Oluline on, et metsaomand läheks perekonnas edasi ning metsast tekkinud turvatunne pärineks edasi ka lastele.

„Noh kui võib-olla oleks suur kriis, siis võib-olla võtaks müügi ette.“ (MO14)

Majanduslikult peab metsa tagatiseks 85% küsitletutest. Intervjueeritavad on öelnud, et peavad oma metsa tagatiseks, kui peaks tekkima vajadus suuremate väljaminekute tarvis. Samuti hoitakse metsa ettenägematute kulutuste jaoks.

3.1.2. Mets kui puidu allikas

Metsaomanikud sõltuvad oma metsamaast lisaks tagatisele ka metsamaterjalist. Sõltuvuse aspektist on tähtsal kohal mets kui puidu allikas, millele vastas (tabel 2) küsitletavat positiivselt. Metsaomanikud on välja toonud, et saavad oma metsast peamiselt küttepuid, lisaks muud metsamaterjali, millega tulu teenida. Mõnel metsaomanikul on plaan oma metsast saadud palgist ehitada oma kodu.

Metsaomanik nr. 1 on oma viimaste aastate jooksul oma metsas tööl käinud ning uurinud mitmete toetuste kohta, mida erametsaomanikele pakutakse. Metsaomanikul ei ole plaanis oma metsa müüa, kuid vajadusel müüks metsast raie käigus lõigatud materjali. Omanik sõnas ka, et tema jaoks annab metsaomand vajaliku kindlustunde ja tagatise, kui peaks midagi juhtuma.

„Sealt on materjali müügiks maha võetud, küttepuid ja maa müügiplaan pole.” (MO1)

Metsaomanik nr. 2 on soov oma metsast saadud materjalist omale maja ehitada. Oma metsast soovib ta ka küttepuid tuua ning jõuludeks ka jõulukuuse.

„Muidugi ka ehitusmaterjal, pikemas perspektiivis ka oma kodu. Mis on ka väga oluline. Minu isa ka ehitas maja oma metsast võetud palgist.” (MO2)

Metsaomanik nr. 3 on majanduslik sõltuvus oma metsast. Intervjuust kumab läbi majanduslik aspekt, kus omanikul on soov oma metsast materjali lõigata ning seda müüa.

„Ikka majanduslik põhjus. Pigem et teeme ära ja pole pikalt põdeda, saab ühele poole.” (MO3)

Metsaomanik nr. 4 saab metsast peamiselt küttepuid, kuid kui materjali kvaliteet on piisavalt hea, siis ka müüb seda.

„Küttepuid on maantee kraavis, teen vast oma tarbeks ära. Viimasest ringist sai kaske ka ikka. Kaske sai koorma täie ära saadetud...2014 kevad uuendasin.” (MO4)

Metsaomanik nr. 5 ei ole otseselt tähtis oma metsast materjali saada. Tehtud raie ning sellest saadud puidu müügist hooldati ülejäänud metsa. Soov on metsast midagi välja kasvatada.

Metsaomaniku nr. 6 metsa eesmärgiks endale saadav küttepuid. Hetkel on metsast teostatud ainult harvendusraiet just küttepuid eesmärgil. Pikemas perspektiivis on soov metsast ka palki saada, millest palkmaja püsti panna.

„Küttepuid tehes vaatasime, et mida võiks võtta ja mida jätta. Kidura võtad maha ja kobedama jätad kasvama.” (MO6)

Metsaomanik nr. 7 mets kui puidu allikas on seotud ainult oma metsast saadavast küttepuust.

„Eks ikka küttepuud, seal on ju näha enda tarbeks, teatud põldude ääred korda tehtud. Küttepuu välja raiuda.” (MO7)

Metsaomanik nr. 8 ei ole mets kui puidu allikas. Mets on ikkagi tagatiseks, kui peaks raha vaja minema. Metsaomanik on öelnud, et tema metsa väärtus läks ainult halvemaks ning samuti tekkis majanduslikult keerukas olukord ning seetõttu teostati metsas raie. Pärast raiet tegeleb metsaomanik uue metsa kasvatamisega.

Metsaomanik nr. 9 omandi sõltuvus peegeldub metsamajanduslikes töödes. Omanikul on tugev soov oma mets korda teha. Tal ei ole mets kui puidu allikas, on soov, et majandatud mets läheks perekonnas edasi.

Metsaomaniku nr. 11 omandi sõltuvus on suuresti tulnud tema isast, kes on talle eeskujuks. Kuna metsaomaniku isale on mets ääretult tähtis, siis *„tänu temale pean ka mina seda oluliseks”*. Metsaomanik kasutab puitu peamiselt küttepuudeks.

Puidu allikana peab metsa oluliseks 64% küsitletutest. Enamik metsaomanike näeb oma metsa kui puidu allikana. Peamiselt on eesmärgiks oma metsast küttepuid saada. Samuti on metsaomanikud välja toonud aspekti, et kui metsast saad tarbepuitu, mida saaks kasutada maja ehituseks või müügiks.

3.2.Seos metsaga läbi identiteedi, mittemajanduslik aspekt

3.2.1. Perekondlik-ajalooline roll

Perekondlik-ajaloolist aspekti on tähtsustanud metsana kümme metsaomanikku. Metsaomanik nr. 1 omandi identiteet peegeldub selles, et tema peab väga oluliseks, et metsamaa jääks pereomandisse. Metsaomanik käib iga nädalavahetus koos isa ja vennaga oma metsas ning on seda teinud viimased kaks aastat. Tugev side oma metsaga on olemas. *„Viimased kaks aastat metsas tööl olnud. Kogu aeg asjas sees olnud ja põhimõtteliselt kõiki metsatöid teinud, nii palju kui ma tean neist.” (MO1)*

Metsaomanik nr. 2 soovib jääda oma kinnistu juurde. „*Eriala puhul peaksin Tallinnas töötama, aga ma ei taha siit ära kolida.*” Samuti peab metsaomanik äärmiselt oluliseks, et mets on väärtus „*Isa õpetusel, et mets on väärtus*”. Oma vanematelt sai ta kogu metsamaa päranduseks. Perekond ostis 1990ndatel oksjonitelt metsa kokku ning nüüd on need kinnistud tema käes. Kogu vaba kapital suunati metsamaa ostuks. Samuti sõnas metsaomanik, et tal ei olnud kooli ajal moodsaid riideid, sest ema ja isa käisid ainult oksjonitel. Siis maad liikus ja põllumajandusest tulnud vaba kapital suunati metsa ostu. Intervjuu käigus metsaomanik rõhutab mitmel korral, et isa on teda nii õpetanud, et metsa ei müüda. Metsaomanik tunneb pidevalt muret oma metsa pärast, kuna tal puudub kogu metsast ülevaade. Ta tahab olla hea metsaomanik, mis tähendab seda, et omanik soovib majandada oma metsa. Tahab omada ülevaadet ja et see oleks osa tema igapäeva tegemistest. Mets on talle ka kui tagatis.

„*Vanematelt on sisse tambitud lause, et metsa ei müüda ja see jääb endale. Metsa majandatakse ja lõigatakse, aga seda ei müüa. Et minu laps ja lapselapsed saaksid ka seal tegeleda.*” (MO2)

Metsaomanik nr. 4 peab oma metsa kui pargiks, mida ei müüda. Mets on temale kui haljastusosa, kus ta veedab aega. Metsa on ta pärandusena saanud ning sõnab, et peab olema tänulik oma eelkäijatele. „*Mäletan poisikesena, et oli põld enne. Sana vana kui mina.*” Suve veedab metsaomanik kogu aeg oma kinnistul. Tema jaoks on mets ümber maja haljastusosa.

Metsaomaniku nr. 5 peab oluliseks metsauuendamist. Pärast raiet on kindlasti vajalik uued taimed kasvama panna. Metsa peab omanik ka tagatiseks. Kuna tema eriti metsast tulu ei saa, siis loodab, et tema lapsed saavad. Hetkel kulub kogu saadud tulu kogu metsa hooldamiseks.

„*Mina pean oma elu jooksul siis hooldama. Pean sealt midagi välja kasvatama. See mis emast maha jäi, on võsastunud.*” (MO5)

Metsaomanik nr. 8 on väga tähtsal kohal mets kui tema omand. Metsaga tal enne emotsionaalset sidet polnud. Side selle metsaga tekkis kui uus mets sai istutatud. Metsaomanikuks olemine peegeldab ka omaniku identiteeti. Ta tunneb muret metsa pärast, soovib, et mets kasvaks „*ikka kõrgemaks ja ilus on vaadata*” ning tunneb kohustust selle edasi kandumise eest. Mets on pärand, mille perekond kunagi mõisalt välja ostis. Seda metsa on eelnevad põlvned hoidnud ja hooldanud.

„Käin seal ise nimetan seda palverännakuks. Kui uus kasvama pandud, siis ta nii südamelähedane.“ (MO8)

Metsaomaniku nr. 10 identiteediks on perekonna aspekt. Isalt saadud pärandusest on tekkinud kohusetunne. Metsa on „jupi kaupa“ hooldatud, et ei tekiks džunglit. Samuti ütles metsaomanik, et oma mets võiks ikka nagu parkmets olla. Kuid metsaomanik on valmis ka metsa maha müüma, kui selleks peaks vajadus tekkima. Kui tekib olukord, mil tuleb müüa, siis selleks on metsaomanik valmis

„Ja isa kaudu ta on tulnud ja omal ajal ta oli no tegid tööd ja nägid vaeva. Et seda ka, et sa paned midagi maha ja see kasvab, mitte nii et paned ja ei kasva. Aga põhimõtteliselt las ta olla.“ (MO10)

Metsaomaniku nr. 11 intervjuust tuleb mitmel korral välja isa kui eeskuju. Isalt on mets pärandusena saadud ning isa soovitusel on kõik metsanduslikud otsused vastu võetud. *„Need otsused on teinud minu isa. Sest tal on see vana talumets, mis oli meie talu oma ja mille tema sai koos oma taluga isakoduga tähendab.“ (MO11)*

Metsaomanik nr. 12 soovib, et tema mets oleks selline nagu tema vanaisa grandioosne mets oli, kuid metsaomanik lasi oma metsa maha lõigata, kuna soovis osta oma tütrele vioolat.

„Ta näeb nii õudne seal välja, siis süda tilgub verd, et selline tunne, et parem kui teda seal ei oleks.“ (MO12)

Metsaomanik nr. 13 soovib metsa majandada jätkusuutlikult ning tema ideoloogia on kust võtad, sinna pane ka tagasi. Tema jaoks on see kui südametunnistuse asi, et pärast raiet kohe uus asemele istutatud saaks.

„... et vanavanaisa, kes oli mul ka metsavaht, et ta ei peaks mõtlema, et mets löödi laiaks. Ma teen kõike selle heaks, et see kasvaks seal ja lihtsalt nõ tulevastele põlvedele.“ (MO13)

Perekondlik-ajalooliselt peab metsa oluliseks 71% küsitletutest. Peetakse oluliseks järjepidevust, et mets on pikalt perekonna käes olnud ning on soov see edasi pärandada. Soovitakse, et ka järeltulevad põlved saaksid metsast hüvesid ning säiliks omand.

3.2.2. Perekondlikult uue väärtuse loomine

Perekondlikult uue väärtuse loomist on tähtsustanud üheksa metsaomanikku. Metsaomanik nr. 2 soovib jääda oma kinnistu juurde. Tema jaoks on ääretult tähtis, et mets jääks

perekonda. Metsa on saanud tema omale pärandusena. Metsaomanik nr. 2 soovib jääda oma kinnistu juurde. „*Eriala puhul peaksin Tallinnas töötama, aga ma ei taha siit ära kolida.*” Samuti peab metsaomanik äärmiselt oluliseks, et mets on väärtus „*Isa õpetusel, et mets on väärtus*”. Oma vanematelt sai ta kogu metsamaa päranduseks. Perekond ostis 1990ndatel oksjonitelt metsa kokku ning nüüd on need kinnistud tema käes. Kogu vaba kapital suunati metsamaa ostuks. Samuti sõnas metsaomanik, et tal ei olnud kooli ajal moodsaid riideid, sest ema ja isa käisid ainult oksjonitel. Siis maad liikus ja põllumajandusest tulnud vaba kapital suunati metsa ostu. Intervjuu käigus metsaomanik rõhutab mitmel korral, et isa on teda nii õpetanud, et metsa ei müüda. Metsaomanik tunneb pidevalt muret oma metsa pärast, kuna tal puudub kogu metsast ülevaade. Ta tahab olla hea metsaomanik, mis tähendab seda, et omanik soovib majandada oma metsa. Tahab omada ülevaadet ja et see oleks osa tema igapäeva tegemistest. Samuti soovib metsaomanik, et mets läheks tulevikus edasi tema lastele.

Metsaomanik nr. 3 soovib perega maale elama asuda. Ta soovis lihtsalt maakodu, kus saaks tegutseda. Metsaomanik ostis omale maakodu, millega tuli kaasa mets. Metsaomaniku vanematel oli enne tema ülikooli asumist suvila koht, kus talle meeldis aega veeta ning otsustas ka nüüd perega osta kinnistu metsaäärde. Soov on talukohas kõik oma nägemise järgi korda teha. Metsaomanikul on mets teisejärguline, kuid mentaliteet on tal ka metsa suhtes, et kui sai ostetud, siis tuleb tegeleda.

Metsaomanik nr. 4 peab oma metsa kui pargiks, mida ei müüda. Mets on temale kui haljastusosa, kus ta veedab aega. Metsa on ta omale saanud pärandusena. Intervjuus on ta välja toonud, et mets on tema jaoks haljastusosa.

„Koht on ilus ja mulle meeldib ja paned selle raha ja aja sinna hakkama. Kes sõidab Türki või mujale, kes läheb maale koperdama“. (MO4)

Metsaomaniku nr. 5 peab oluliseks metsauuendamist. Pärast raiet on kindlasti vajalik uued taimed kasvama panna. Metsa peab omanik ka tagatiseks. Kuna tema eriti metsast tulu ei saa, siis loodab, et tema lapsed saavad. Hetkel kulub kogu saadud tulu kogu metsa hooldamiseks.

„Mina pean oma elu jooksul siis hooldama. Pean sealt midagi välja kasvatama. See mis emast maha jäi, on võsastunud.“ (MO5)

Metsaomanik nr. 6 eesmärgiks on metsa eest hoolt kanda ja seda ei tohi kindlasti unarusse jätta. Metsa eest tuleb hoolt kanda. Samuti soovib metsaomanik oma metsast saadud palgist palkmaja püsti panna. „*Tuleb hoolt kanda. Unarusse ei saa jätta. Maja ise ka vajaks tegemist vana palkmaja, seisab tühjana. Kihvt oleks, et kui tuleb palki, siis palkmaja püsti panna.*” Tal on oma metsaomandi üle pidev ülevaade olemas. Käib vaatamas, et piirinaaber üle piiri ei raiuks.

Metsaomanik nr. 7 identiteeti peegeldab olemus, et mets on tema jaoks teisejärguline ning eesmärgiks on peamiselt põllumajandus. Siia maani on põllumaad ostes temal ka metsamaa kaasa tulnud. Põhitegevuseks on metsaomanikul karjakasvatus. Metsa eesmärk on vajadusel rahastada uute põllumaade ostu. Metsaomanikul ei ole metsamaa sissetuleku allikaks.

„*Eks see läheb minu õlult järjest ära. Nüüd on nagu poisid. Poisid lõikavad ära. Koos lõigume ära masinatega.*” (MO7)

Metsaomanik nr. 8 on väga tähtsalt kohal mets kui tema omand. Metsas käimist nimetab metsaomanik „*palverännakuks*“. Enne uue metsa istutamist metsaomanikul ei olnud mets nii südamelähedane. Nüüd on temal tekkinud metsaga emotsionaalne side. Metsaomanikuks olemine peegeldab ka omaniku identiteeti. Ta tunneb muret metsa pärast, soovib, et mets kasvaks suuremaks ja kõrgemaks ning tunneb kohustust selle edasi kandumise eest.

„*See oli minu jaoks hea variant, et müüsin metsa, aga kinnistu jäi alles. Kohustust ma küll ei näe, kui siis ainult moraalne. Kas siis esivanemate või looduse ees.*”(MO8)

Metsaomanik nr. 9 identiteeti peegeldub olemus, et tema sooviks on saavutada ilus mets ning parandada mets edasi järeltulevatele põlvedele.

„*Jah, et ilus vaadata, et teeäres oleks ilus kasesalu.*” (MO9)

Metsaomanik nr. 14 soovib, et mets läheks perekonna käes edasi, kuna see on pikka aega perekonna käes juba olnud. Samuti on soov mets korda teha kuna „*see mets oli muutunud juba nii rägestikuliseks*“.

Perekondlikult uue väärtuse loomist on tähtsustanud 64% küsitletutest. Soovitakse jääda oma kinnistu juurde ja luua traditsioon. Nende jaoks on ääretult tähtis, et mets saaks perekonna osaks.

4. ARUTELU

Läbi viidud uuringud näitavad, et Euroopa metsaomand on killustunud ning ebastabiilne (Wiersum *et al.* 2005). Samuti võib välja lugeda, et erametsade majandamine on olnud heitlik. Probleeme on Euroopas metsade tagasihoidliku uuendamisega (Urbel-Piirsalu ja Bäcklund 2009) ning ka passiivse metsakasutusega (Põllumäe *et al.* 2014a). Viimased uuringud on näidanud, et Eesti väikemetsaomanike arv on suurenenud ja väikemetsaomand on killustumas (Keskkonnaministeerium 2015). Väikemetsaomanike hallata on märkimisväärselt suur hulk metsaressurssi. Nende otsustest puitu turustada, sõltub toorme hulk metsasektoris. Aastaraamat Mets 2017 (Keskkonnaagentuur 2018) andmetel oli füüsiliste metsaomanike hallata on 29% Eesti metsamaast. Antud töös on liigitatud väikemetsaomanike alla metsaomanikud, kelle metsaomand on 3-30 hektarit.

Intervjuud tehti neljateistkümne erametsaomanikuga, kus selgus tähtis emotsionaalne side omandiga, mets on oluline osa nende elust. Vähem oluline oli mets kui sissetuleku allikas. Oluline oli mets kui keskkond, kus elada või kuhu tulla. Analüüsitud neljateistkümnest kaheksa metsaomanikku tegelevad pidevalt metsade uuendamisega ning metsakasutusega, see näitab jätkusuutlikku majandamist ja soovi omandid mitte müüa. Kaheksast metsaomanikust viis tegeleb ise majandustegevusega oma metsas ning ülejäänud kolmel on abiks metsaühistu. Soovitakse majandada jätkusuutlikult ning saada hüvesid.

Perekondlikult jätkusuutlikku metsa kasutamist pidas oluliseks kümme omanikku, mis tähendab soovi jätkata pere traditsioone. Tahetakse hoida ja hooldada kinnistut, et väärtus säiliks. Perekondlikult uue väärtuse loomisena pidasid oluliseks üheksa omanikku, mis tähendab juurte juurde naasmist ja omandi väärtustamise tähtsustamist.

Mõistmaks paremini seotust inimese ja tema omandi vahel lähtuti antud töös kohaseotuse teoreetilistest alustest. Ennekõike lähtuti töös ideest, et seotus kohaga tekib läbi sõltuvuse ja identiteedi (Scannell, Gifford 2010). Antud intervjuudest selgus, et kohaseotus oli just tugevam metsaomanike seas, kes said oma le metsa pärandusena ning mõnevõrra väiksem metsaomanike seas, kes olid oma le metsa soetanud. Toodi välja mitu aspekti, mis suurendasid sidet omandi ja omaniku vahel. Hidalgo, Hernandez (2001) on samuti rõhutanud, et sotsiaalsed suhted (näiteks metsaomandi järjepidevus) suurendavad seotust. Hidalgo, Hernandez (2001) on ka viidanud, et selline sotsiaalsel tasandil olev kohaseotus

võib olla tugevam kui füüsilisel tasandil tekkiv seotus. Antud uurimusest võib selle väite juurde tuua paralleeli näiteks sellest aspektist, et mitmed intervjuueeritavad ei ole huvitatud oma omandi müümisest.

Küsitletavatest oldi saanud kinnistu omanikeks kahel viisil: pärandina või ostmise teel. Pärandina metsaomanikeks saanud töid välja, et mets on nende perekonna käes väga kaua olnud ning väga tähtis on, et see ka perekonnas edasi päranduks. Lisaks sellele toodi välja, et soovitakse jätta oma lastele tagatis, kui peaks midagi juhtuma. Kuigi on suur soov omand edasi pärandada, töid metsaomanikud välja ka olukorra, et on nõus oma metsast loobuma, kui endal peaks tekkima kas majanduslikult või eluliselt raske olukord.

Kaks metsaomanikku, kes said pärandina metsa, ei olnud kursis oma kinnistul toimuvaga. Metsa hoitakse tagatisena ning arvatakse, et metsas pole vaja midagi teha. Arvati ka, et mets saab ise hakkama ja temaga ei juhtu midagi. Teatakse, kus kinnistu asub, kuid kohapeal pole kunagi käinud ja töid korraldati läbi metsaühistu.

Ostmise teel metsaomanikeks saanutel oli tähtsam, et saaks metsa enda järgi kujundada. Metsaomanikud, kes ostsid omale metsa ei pidanud niivõrd oluliseks, et mets läheks pärast neid nende lastele ja jääks perekonda. Küsitluste alusel 29% puudus omandi side kinnistuga, soov oli metsa majandada ning sealt ka tulu saada. Tulu saamine oli metsamaa ostnutel üldiselt tähtis.

Töös leidis kinnitust asjaolu, et metsaühistusse kuulumine pole laialdaselt levinud (Põllumäe *et al.* 2014b). Kui võtta aluseks Eesti erametsaomanike arvu, milleks on 115 000 ning nendest kuulub metsaühistutesse hinnanguliselt 8000 (Keskkonnaministeerium 2015) kuni 10 000 (Aun 2016) metsaomanikku. Seega metsaühistutesse kuulub alla 10% erametsaomanikest. On näha, et metsaühistuga liitumise trend tõusuteel ning liikmete koguarv on kasvanud võrreldes 2010. aastaga 3,1 korda (Keskkonnaministeerium 2015).

Võrreldes intervjuueeritud erametsaomanikke Soome ja Leedu erametsaomanikega, siis selgus mitu erinevust. Erinevus Leedu erametsaomanikega seisnes selles, et Eesti metsaomanikud soovivad ennekõike metsa kasvatada/hooldada ning väga oluliseks peetakse ka, et mets pärandataks perekonnas järeltulevatele põlvedele. Leedulastel seevastu on eesmärgiks metsast saada küttepuid ning just ehitusmaterjali. Kuid mida suurem on metsamaa pindala, seda olulisemaks peavad leedulased oma metsa kui sissetuleku allikat. Kuid vähesel määral on mets ikkagi kui „*trumbi äss tagataskus*“ (Stanislovaitis *et al.* 2015.).

Seevastu Soome metsaomanikel on suureks ja põhiliseks eesmärgiks siiski mets kui sissetuleku allikas ning puidumüük (Karppinen 1998).

KOKKUVÕTE

Et tagada erinevate metsanduslike väärtuste järjepidevus on vajalik metsade jätkusuutlik majandamine. Eriti tähtis on see erametsaomanike seas, kes pole tihti kursis oma metsas toimuvast. Antud tööst on võimalik välja lugeda neljateistkümne metsaomaniku kohaseotuse aspekte, täpsemalt sõltuvuse ja identiteediga seotud väljendusi. Sisuanalüüsiks kasutati kvalitatiivset meetodit. Võimalik on kasutada erinevaid tõlgendamise võimalusi. Kvalitatiivne lähenemine ei võimalda teha üldistusi üldkogumile, ent annab juhtumitest märksa sisukama ülevaate.

Kohaseotuse eesmärk on kirjeldada kõikvõimalikke inimese ja temale oluliste kohtade vahelisi seoseid. Kohaseotuse teooria on tähtis, kuna omades ülevaadet nii isiku kui ka inimgrupi seostest kindla asukohaga, on võimalik saada asjakohast informatsiooni isiku käitumisest koha suhtes ja selle otsestest ning kaudsetest põhjustest.

Käesoleva töö eesmärk oli selgitada kohaseotuse kaht peamist aspekti – sõltuvust ja identiteeti - Eesti väikemetsaomanike seas. Täpsemalt oli eesmärk leida vastuseid kahele uurimisküsimusele:

- Milles täpsemalt väljenduvad kohaseotuse aspektid nagu sõltuvus ning identiteet?
- Millised tegurid tugevdavad erametsaomanike kohaseotust?

Intervjueerides neljateist metsaomanikku saadi teada nende kohaseotust tugevdavad aspektid ja milles täpsemalt väljendus erametsaomanike sõltuvus ning identiteet. Sõltuvus väljendus peamiselt kahel erineval kujul. Esiteks toodi välja, et metsa käsitletakse kui majanduslikku tagatist ootamatuste suhtes. Ootamatuseid kirjeldati küll erinevalt, ent ühtne emotsionaalne mõõde oli kindlustunne. Teiseks ning mõnevõrra vähem käsitleti omandit kui puidu saamise allikat. Viimane väljendus nii isiklikuks otstarbeks kasutatavate küttepuidena kui ka turustatava metsamaterjalina. Identiteet väljendus samuti kahel eri kujul. Esiteks oli mets kui koht seotud perekondlike ajalooliste sidemetega – nii inimeste (näiteks vanemad) kui ka sündmustega (näiteks päriksostmine). Teiseks nähti metsas võimalust uuteks perekondlikeks arenguteks (näiteks kolimine kinnistule) Väljendati soovi metsa parandada lastele ja lastelastele.

Üldjoontes olid intervjueeritavatele metsaomanikele tähtsad aspektid jätkusuutlik metsade majandamine, kusjuures intervjuudest nähtus, et kui omanik oli teostanud mingeid metsamajanduslikke võtteid (näiteks lageraie), siis see tekitas omanikes kohusetunnet (lank uuendada) ehk suurendas ka soetust kohata. Tugev emotsionaalne side kohaga on paljudel juhtudel seotud ka perekondliku ajalooaga, mis tihti tugevdab kohaseotust ka juhtudel, kui metsaomanik ise elab oma kinnistust eemal.

Metsandussektor muudkui areneb ning erametsaomanike arv kasvab, omand killustub. Metsade heaks kasvatamiseks on aga oluline vajaliku oskusteabe või spetsialistide olemasolu. Arvestades väikemetsaomanike väiksema metsandusliku teadlikkusega ning omandi struktuuris toimuvate muutustega leian, et antud teemat oleks vaja tulevikus edaspidi veelgi põhjalikumalt ning laiemalt uurida.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Aitsam, V.** (2010). Eesti Erametsaliit: Taasiseseisvunud Eesti metsaomanike koostöö kujunemise lugu. Tallinn, lk 80.
- Aun, J.** (2016). Eramets. Kümme! [veebileht] http://www.eramets.ee/uudised-1/sa-erametsakeskus/eramets-_kumme/ (05.05.2016)
- Braun, V. Clarke, V.** (2006) Using thematic analysis in psychology. – *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). lk. 77-101.
- Brown, B. B., Werner, C. M.** (1985). Social cohesiveness, territoriality and holiday decorations: The influence of cul-de-sacs – *Environment and Behavior* 17, lk. 539-565.
- Hidalgo, M. C., Hernandez, B.** (2001). Place attachment conceptual and empirical questions – *Journal of Environmental Psychology* 21, lk. 273–281.
- Jorgensen, B., Stedman, R.** (2001). Sense of place as an attitude: lakeshore owners' attitudes toward their properties. *Journal of Environmental Psychology* 21 (3), lk. 233–248.
- Kalmus, V., Masso, A., Linno, M.** (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. [veebileht] <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys> (01.04.2019)
- Karppinen, H.** (1998). Values and objectives of non-industrial private forest owners in Finland. – *Silva Fennica* 32(1): 43–59.
- Keskkonnaagentuur.** (2018). Aastaraamat mets 2017. Tartu.
- Keskkonnaagentuur.** (2019). Eesti metsavaru ja värsked, 2018. aasta raiemahu andmed. [veebileht] <https://www.keskkonnaagentuur.ee/et/uudised/eesti-metsavaru-ja-varsked-2018-aasta-raiemahu-andmed> (02.05.2019).
- Keskkonnaministeerium.** (2015). Eesti erametsaomandi struktuur ja kasutamine 2015. aastal. Tartu, 67 lk.
- Lalli, M.** (1992). Urban-related identity: Theory, measurement, and empirical findings – *Journal of Environmental Psychology* 12 (4), lk. 285-303.
- Low, S. M.** (1990). Cross-cultural place attachment: a preliminary typology – *Current issues in environment-behavior research* /Yoshitake, Y., Bechtel, R. B., Takahashi, T., Asai M. Tokyo: University of Tokyo, lk. 55-65.
- Lin, C., Lockwood, M.** (2014). Forms and sources of place attachment: Evidence from two protected areas – *Geoforum* 53, lk. 74-81.
- Manzo, L. C.** (2005). For better or worse: exploring multiple dimensions of place meaning – *Journal of Environmental Psychology*, 25, lk. 67–86.
- Meikar, T., Etverk, I.** (2000). Metsaomand Eestis. – *Metsanduslikud uurimused* XXXII, lk. 8-18.
- Metsaseadus.** (vastu võetud 07.06.2006, viimati jõustunud 15.03.2019). – *Riigi Teataja* <https://www.riigiteataja.ee/akt/129062018033?leiaKehtiv> (29.05.2019).

- Põllumäe, P.** (2015) Ülevaade metsaomanike klassifitseerimistest Ida-Euroopa riikides: Metodoloogilisi ning metsapoliitilisi aspekte lk 76. – *Agraarteadus: Journal of Agricultural Science* XXVI (2), lk 76-83.
- Põllumäe, P., Sepp, K.** (2017). Describing non-industrial private forest ownership in Estonia: A qualitative approach. In: Proceedings of International Conference Research for Rural Development 2017. Latvian University of Agriculture, lk 7-13.
- Põllumäe, P., Korjus, H., Paluots, T.** (2014a). Management motives of Estonian private forest. – *Forest Policy and Economics* 42, lk 8-14.
- Põllumäe, P., Korjus, H., Kaimre, P., Vahter, T.** (2014b). Motives and Incentives for Joining Forest Owner Associations in Estonia. – *Small-scale Forestry* 13 (1). 19-33.
- * **Russell, J. A., Ward, L. M.** (1982) Environmental psychology. Annual Review of Psychology 1982, 33, pp. 651-688. Referenced: Williams, D. R., Patterson, M. E., Roggenbuck, J. W. Beyond the commodity metaphor: Examining emotional and symbolic attachment to place – *Leisure Sciences*, 14, lk. 29-46 kaudu.
- SA Erametsakeskus.** (2019). Metsaühistud maakonniti. [veebileht] <http://www.eramets.ee/uhiselt-tegutsedes/maakonniti/> (03.04.2019)
- Scannell, L., Gifford, R.** (2010). Defining place attachment: A tripartite organizing framework – *Journal of Environmental Psychology* 2010, 30 (1), lk. 1-10.
- Stanislovaitis, A., Brukas, V., Kavaliauskas, M., Mozgeris G.** (2015) Forest owner is more than her goal: a qualitative typology of Lithuanian owners. – *Scandinavian Journal of Forest Research* 30:5, 478-491
- Stedman, R.** (2003). Is it really just a social construction? The contribution of the physical environment to sense of place – *Society and Natural Resources* 16 (8), lk. 671–685.
- * **Steele, F.** (1981) The sense of place. Boston: CBI Pub. Co. Inc. 216. Refereeritud: Williams, D. R., Patterson, M. E., Roggenbuck, J. W. Beyond the commodity metaphor: Examining emotional and symbolic attachment to place – *Leisure Sciences*, 14, lk. 29-46 kaudu.
- Urbel-Piirsalu, E., Bäcklund A-K.** (2009). Exploring the Sustainability of Estonian Forestry: The Socioeconomic Drivers. – *Ambio* 38 (2), lk. 101-108.
- Uusna, E.** (2015). Place attachment in rural Estonia: Qualitative samples from Lustivere, Adavere and Obinitsa. Magistritöö. Eesti Maaülikooli põllumajandus- ja keskkonnainstituut. Tartu. 121 lk.
- Wiersum, K., Elands, B., Hoogstra, M.** (2005). Small-Scale Forest Ownership across Europe: Characteristics and Future Potential: – *Small-scale Forest Economics, Management and Policy*, 4(1): 1-19.
- Williams, D. R., Patterson, M. E., Roggenbuck, J. W.** (1992). Beyond the commodity metaphor: Examining emotional and symbolic attachment to place – *Leisure Sciences* 14, lk. 29-46.

LISAD

LISA 1. INTERVJU JUHIS

INTERVIEW GUIDE

COST FACESMAP WG1

Residence (Country, place of residence, town, rural/urban, Number of inhabitants)

Age (year of birth)

Sex

Occupation (if retired, what was your profession before?)

0. When you are thinking about your forest, what first thought comes to your mind? (“a warm-up question”)
1. Please tell about the forest you own (what kind of forest the interviewee owns)
 - a. where it is? how far from the residence? (place of forest)
 - b. how much forest do you have (approx. in ha, how many plots/aggregated or fragmented)?
 - c. how long have you owned the forest?
 - d. do you own it alone or with someone (partner, co-heirs etc. and if, how does coordination work)?
 - e. how have you used the forest while you have owned it (management, sold timber, took timber or firewood etc. for own use, any other activities?)
 - f. If stands are appropriate for forestry activities, what was the last forest management activity, when? (thinning etc.)
 - g. have you sold or bought (parts of) the forest land while you have owned it? Why/when?
2. How did you get the forest? (bought, inherited etc, if several pieces, then there can also be several ways to get it)
 - a) how long it has been in the possession of your family (if inherited) ?
 - b) how important is it to you that the forest (ownership) will remain within the family?
 - c) why did you buy the forest? (if bought), (if first inherited and additionally bought: Why did you buy more forests)?

- d) If the (first piece of) forest is inherited, have you been involved into management or decision making before you were the owner?
- 3. What kind of objectives do you have for (the use of) your forest?
- 4. How much time do you spend in your forest?
 - a. How often do you visit your forest ?(no. of times / month or year)
 - b. Duration of the visits (no. of days/ visit on average)
 - c. if so, what do you do there (forest work, recreation, mushroom picking etc.)
 - d. when did you last visit your forest?
 - e. How do you manage your "visit", when it takes more than one day? (E.g. depending on the context, Do you have any buildings in your forest e.g. for staying overnight? (but not a summer cottage!))
- 5. Do you do yourself the forest management work?
 - a. if yes, what kind of work
 - b. if not, why
 - c. if not, and something is done, who does it?
- 6. With whom do you discuss with the decisions related to your forest? (forestry experts, wife/husband, children, other family etc.).
 - a. do these people influence on your forest management decisions? how?
 - b. what (this can be e.g. prize of the wood) other factors influence on your forest management decisions?
 - c. is it difficult to you to make these forest management decisions?, if so, why
- 7. What changes in the ownership of your forest do you foresee in near future (next 10 years)? Why?
 - a. are you planning to sell or buy forest?
- 8. What does the forest ownership mean to you, please describe? (do not mention these, but if the interviewee does not have any idea what to say, you can use these as examples: burden, income, investment, link to the family)
- 9. What kind of forest owner you would describe yourself to be?

Lihtlitsents lõputöö salvestamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ning juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Mina, Kristjan Sepp,

(autori nimi)

sünniaeg 18.10.1993,

1. annan Eesti Maaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud lõputöö: Eesti väikemetsaomanike kohaseotuse kvalitatiivne analüüs mille juhendaja on Priit Põllumäe,

1.1. salvestamiseks säilitamise eesmärgil,

1.2. digiarhiivi DSpace lisamiseks ja

1.3. veebikeskkonnas üldsusele kättesaadavaks tegemiseks kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Lõputöö autor _____

(allkiri)

Tartu, 03.06.2019

(kuupäev)

Juhendaja kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Luban lõputöö kaitsmisele.

Priit Põllumäe _____

(juhendaja nimi ja allkiri)

03.06.2019

(kuupäev)